

Auteur: Hans Bouwman

Robert de Kloe van PBTconsult over toegankelijkheid in de openbare ruimte:

‘De voorspelbaarheid op een plein moet heel hoog zijn’

Een plein ontwerpen of herinrichten dat voor iedereen optimaal toegankelijk is, is niet mogelijk. Er zijn immers tegenstrijdige belangen. Toch is het mogelijk om aan zo veel mogelijke voorwaarden te voldoen, zegt Robert de Kloe van PBTconsult dat zich heeft gespecialiseerd in het thema toegankelijkheid met betrekking tot bouwen en ontwerpen.

Het begrip toegankelijkheid heeft lang in de hoek van liefdadigheid gezeten, vertelt Robert de Kloe, bouwkundige, architect en mede-eigenaar van PBTconsult. ‘Gebouwen werden vroeger wat aangepast om gehandicapten tegemoet te komen. Volgens ons gaat het echter om een bouwkundige kwaliteit of gebouwen bijvoorbeeld een lift hebben. Het gaat immers bij het ontwerpen om het complete mensbeeld.’ Het ontwerpen van gebouwen is lang gebaseerd geweest op de Modulor van Le Corbusier, een door de Frans-Zwitserse architect in 1948 voorgestelde schaal waarin de lichaamsmaten op een wiskundige manier werden benaderd en die architecten de gelegenheid gaf hun ontwerpen daarop af te stemmen. ‘Pas in de laatste 30, 40 jaar zijn we tot het besef gekomen dat niet iedereen er hetzelfde uitziet, maar dat er grote mensen en kleine mensen zijn, dikke en dunne, slechthorende en dove, blinde en gehandicapte mensen.’ Toegankelijkheid be-

tekent nu dan ook toegankelijk zijn voor iedereen. Dat is het uitgangspunt van ontwerpfilosofieën als Universal Design of Design for All.

Tegenstrijdige belangen

Voor gebouwen bestaat sinds 1992 het Nederlandse Bouwbesluit, een verzameling bouwtechnische voorschriften waar alle nieuwbouw en verbouwingen minimaal aan moet voldoen. Voor de openbare ruimte is dat anders. Hoe daar gebouwd wordt, wordt in feite bepaald door de gemeenten. Hetzelfde geldt dus voor pleinen die tegenwoordig vaak verblijfsruimten zijn met mogelijkheden voor evenementen en waar iedereen toegang tot zou moeten hebben. Er zijn echter geen wettelijke eisen waar een ontwerper zich aan moet houden. ‘Gemeenten hebben meestal zelf wel een lijst met eisen en er is een norm, CROW ASVV, die civieltechnisch ingenieurs gebruiken bij het ontwerpen van een straat of plein.’

Beeld: William87 (iStock)

De Kloe geeft aan dat bij het ontwerpen van een plein of het herinrichten ervan, er gekeken moet worden naar diverse belangen. 'Iemand die slecht ter been is, een rollator gebruikt of in een rolstoel

'EEN VISUEEL GEHANDICAPTE OP EEN SHAREDSPACEPLEIN DURFT GEEN STAP MEER TE ZETTEN'

zit, wil alles zo glad mogelijk hebben. Visueel gehandicapten hebben weer andere wensen. Zij willen overal randjes hebben om zich te kunnen oriënteren. Maar denk ook eens aan mensen die niet

gehandicapt zijn. Als je op een plein loopt dat veel moois om zich heeft, zoals gevels, gebouwen, monumenten, bomen, dan is het logisch dat je tijdens het lopen daarnaar kijkt. Dan moet je geen obstakel inbouwen anders ga je languit. Ondernemers willen vaak dat het zo veel mogelijk vlak is want zij willen dat hun klanten onbelemmerd naar binnen kunnen kijken. Er zijn een heleboel verschillende manieren waarop je naar zo'n plein kunt kijken. Daarbij spelen ook nog andere zaken mee, zoals de afwatering. Je hebt constant allemaal van die tegenstrijdige of niet-parallel lopende belangen.'

Heldere routes

Bij het ontwerpen of herinrichten van een plein is het de uitdaging voor de ontwerper om een synthese te verzinnen van al die belangen. 'De randen van »

Beeld: Pixabay

een plein moet je zodanig maken dat je daar met de auto niet vlak langs komt. Meer naar het midden van het plein heb je een meer algemeen gebied met vaak een bomenrij, plantenbakken of straatmeubilair. Door een zone van een meter of tien vanaf de

‘TOEGANKELIJKHEID HEEFT LANG IN DE HOEK VAN LIEFDADIGHEID GEZETEN’

gevels vrij te houden bied je een strook met meer geborgenheid en veiligheid. Het is belangrijk dat je heldere routes op een plein hebt en dat je zo’n route ook voelbaar maakt door bijvoorbeeld ander vloermateriaal als cobbles, kinderhoofdjes of grasranden, en dat ook in contrast zichtbaar maakt.’

Een ontwikkeling die tot vreugde van De Kloe weer op zijn retour lijkt te zijn, is de *stramp*, een combi-

natie van een *stair* (trap) en *ramp* (helling): brede (Potemkin)trappen die zigzaggend onderbroken worden door een hellingbaan voor rolstoelgebruikers of mensen met een wandelwagen. Dat levert volgens De Kloe meer gevaar op dan dat het problemen oplost. ‘Als je een trap op- of afloopt heb je een vast ritme. Na de eerste trede gaat je verstand

‘JE HEBT CONSTANT TE MAKEN MET TEGENSTRIJDIGE BELANGEN’

op de automatische piloot. Als dan ineens een trede de helft korter is, ga je onderuit. Dat moet je dus niet doen. Die oplossingen zijn erger dan de kwaal. In feite moet je als ontwerper proberen om geen onverwachte situaties te creëren. De voorspelbaarheid op een plein moet heel hoog zijn.’

Specifiek kennisveld

De Kloe noemt twee pleinen waar volgens hem goede toegankelijkheidscriteria zijn geïmplementeerd. ‘Het voorplein voor Rotterdam CS heeft voorzieningen voor blinden en slechtzienden waarbij via een geleidelijk alle ov-modaliteiten en de toegang naar de stad Rotterdam worden ontsloten. Het andere voorbeeld is het Koopmansplein in Assen dat nu in uitvoering is en waarvoor met name oplossingen voor het sharedspaceprobleem zijn gevonden. Bij shared space stap je af van aparte gebiedjes voor rijbanen, spelen, verpozen. Er wordt één grote ruimte gecreëerd waar iedereen rekening moet houden met de ander.

Een visueel gehandicapte voelt zich echter uitermate ongelukkig; als die midden op zo’n plein staat, durft hij geen stap meer te zetten. Je ziet gelukkig nu een heleboel andere stromingen ontstaan, ook onder invloed van de circulaire economie, waar duurzaamheid en toegankelijkheid voor een deel onder worden geschaard. We zien ook dat mensen in de opleidingen bezig zijn met het thema toegankelijkheid. Het fenomeen krijgt steeds meer aandacht en wordt ook meer erkend als een specifiek kennisveld binnen de architectuur.’

«